

## ՆԱԽՆԱԿԱՆ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ

Ժ. Հաւաստի և ընծայումի կանոնը

Քրիստոնէութեան ծագումէն սկսեալ առաքեալներն ու նորագործները կը քարոզեն, և աւելի քարոզութեամբ է՝ քան թէ ընթերցումով՝ որ ձեռք կը բերուն ի Քրիստոնէութիւն գործելը: Գործք Առաքելոցը մեզի պահած է թանկագին նմոշներ քարոզութեան այս առաջին փորձերէն: Հոն կը տեսնենք ու կ'ըմբռնենք առաքելական Քրիստոնէական Վարդապետական նկարագիրը, ուղղուած Հրեաներուն, որոնց համար նուիրական է Ս. Գիրքը և անոր հաւատամքները՝ անմիտելի. հետեւաբար խնդիր է միայն իզիւր հանել անաւն համարներ՝ ա'յնքան յայտնապէս պատշաճելի Քրիստոսի անձին՝ որ չկարենան մերժել Անոր հաւատալ: Իսկ զեռ կասկածողներուն՝ առաքեալները կը պատմէին Տիրոջ հրաշքները և կ'աւելցնէին. «Մենք տեսած ենք ասիկա», «Որում ամենեքին մեք վկայ եմք» (Գործք Բ. 32): Պետրոս առաքեալ կ'ըսէ. «Ապաշտուպէք, և մկըրտեացի իւրաքանչիւր ոք ի ձեռք յանուն Տեսան Յիսուսի Քրիստոսի ի թողութիւն մեզաց, և ընկալի՛ք զաւետիս Հոգւոյն Սրբոյ» (նոյն Բ. 38): Ահա՛ առիթ այն աւարքներու շարքը, որոնք պիտի յանգին ի քրիստոնէութիւն ընծայումին — Քրիստոնէական Վարդապետութիւն, ապաշխարանք, մկրտութիւն, և զրօշմ (chrismation): Երբայցեոց թուղթին մէջ կը կարգաւք քրիստոնէական տարրական ուսուցման մասին արդէն իսկ շատ բացայայտ ցուցմունք մը, որ կը բաղկանայ ապաշխարանքէ, յԱստուած հաւատքէ, մկրտութեան վարդապետութենէ, ձեռնադրութենէ, մեռելներու յարութեանէ և յաւիտենական դատաստանէ: Երբ հեթանոսներուն կ'ուղղուի, սակայն, քրիստոնէականը պէտք է տարբեր ըլլայ, վասնզի անոնց համար Ս. Գիրքը բան մը չ'արժեր, եթադրելով թէ Ասիկա առաքելութեան պատճառ մը պիտի չըլլայ: Հեթանոսներուն համար՝ մարգարէական ապացոյց չկայ, բայց պէտք է սարսել հեթանոսութիւնը՝ ցուցնելու համար անոր խաբխածութիւնը և ապացուցանելու համար անհրաժեշտութիւնը՝ հաւատալու Արարիչ և Փրկիչ Աստուծոյ մը: Աթենացիներուն ուղ-

ղուած Պողոսի առեւտախօսութիւնը, թէև հատուկատոր, մեզի կը ցուցնէ այս ընթացքը (սակսկիւն) — հաստատում Աստուծոյ զոյութեան, զատապարտութիւն հեթանոսութեան, և անհրաժեշտութիւն ապաշխարանքի և յարուցեալ Քրիստոսի հաւատքին:

Պատիկ մատենիկ մը՝ խմբագրուած առաքեալներուն յաջորդող սերունդին համար՝ այսինքն Վարդապետութիւն Առաքելոցը (Didaché), մեզի կը ներկայանայ առաքելական քրիստոնէական բոլոր յատկանիշներով: Իր հիմնական նիւթին (քեռս) վերածուած՝ ան կը ցուցնէ երկու ճամբաներու միջև ըլլալիք ընտրութիւնը. կեանքի ճամբան՝ Աստուծոյ և ընկերոջ սիրոյն կիրարկումով, և մահուան ճամբան՝ որմէ մարդ պէտք է խոյս տայ՝ ինքզինքը հեռու պահելով մեղքերէ, որոնց թուումը կը կարգաւք: Ասիկա բարոյական ուսուցումն է:

Նախնական քրիստոնէականի ուրիշ մէկ երեսակն ալ պահուած է մեզի, շատ աւելի հակիրճ ձևի մը տակ, այն հանգստակին մէջ՝ որուն կտրիկը կ'երևի ըլլալ մկրտութեան բանաձևին բնագիրը: Շատ հինէն Եկեղեցիին մէջ կարծիք մը տարածուեցաւ՝ որ կը միտէր առաքեալներուն վերագրել հանգանակի այն բանաձևը, որ անոնց անունով կը ճանչցուի:

Վարդապետական (Didascalie) մէջ յիշատակուած այս հաւատարիքը ո'չ մէկ հետք չէ ձգած Վարդապետութիւն Առաքելոցի մէջ, և սակայն կարելի է ըսել թէ՛ իր ամբողջութեանը մէջ՝ Հոռոմէական Հաւաստալի շարագրութեան և ոճի այնպիսի չափաւորութիւն մ'ունի որ մտածել կու տայ «Եթե՛ առաքելական» դարը: Ուրեմն, եթէ չկարենանք բոլորովին վերագրել զայն առաքելական խումբին — ինչպէս կ'ուզէ ընել հեղինակութիւն չունեցող զրոյց մը — ո'չ ալ Պետրոս և Պողոս առաքեալներուն, որոնք քրիստոնէութիւնը հաստատեցին Հրոմի մէջ, սակայն և այնպէս, չենք կըրնար ամենեւին անոր ամբողջական շարագրումը Ա. դարու վերջին տարիներէն աւելի անդին տանիլ: «Պատշաճ է զայն կոչել Առաքեալներու Հաւաստալ մը, նախ՝ վասնզի ան իր մէջը ունի առաքելական ուսուցման տարրը, յետոյ՝ որովհետեւ անկա ա'յնպիսի միտքի մը գործն է՝ որ ա-

առքեալներէն միայն մէկ սերունդով բաժնուած է»:

Այն ատենէն սկսեալ հաւատքի այս կանոնին ուսուցումը սերտօրէն կապուեցաւ քրիստոնէական ընծայումի վարժութեան հետ: Հաստատվել եղաւ ուղղափառութեան գաղտնի գրաւական մը նորընծային համար, ուխտի բառ մը, որուն փոխանցումը բերանացի միայն կը կատարուէր: Ի՞նչպէս ստիպան երախաներէն ոմանք՝ որոնք տկար յիշողութեան տէր էին՝ պիտի կարենային միտք պահել զայն: — Այնքան եռանդ կը դնէին անոնք մէջ որ կը յաջողէին, վասն զի երեք չ'երկիր որ հաւատացեալ մը — բացի ծանր հիւանդութեան պարագայէ — զանց բրած ըլլայ հանգանակի ամբողջութեամբ արտասանութիւնը: Ծիսական հաւաքոյթներէ դուրս, ուր եպիսկոպոսը «կուտար» հաւատքի կանոնը, բթամիտներուն վարժութեան համար կրկնումներ տեղի կ'ունենային: Պէտք էր բանաձեւը զերծ պահել հաւանական փոփոխութիւններէ, որոնց կ'ենթարկէր զայն հերետիկոս ազանգներու բազմացումը. անշուշտ այդ նպատակին կը հասնէին անշփոթ արտասանութեամբ, որ բնագիրը ա'յնքան լաւ կը գործէր միտքերու մէջ՝ որ շատ աւելի դժուար էր զայն փոփոխել՝ քան թէ անփոփոխ պահել:

Այն ժամանակամիջոցը որ նուիրուած էր փորձելու հեթանոսութենէ և հրէութենէ կամ թէ հերետիկոսութենէ դարձողները, որոնք քրիստոնէական մկրտութիւնը ընդունել կը ցանկային՝ երախայութեան շրջան անունը կը կրէր, և կը բովանդակէր մասնաւոր ծէսերու և լաւ սահմանուած բարոյական պարտաւորութիւններու ամբողջութիւն մը: Երախայութիւնը երեք աստիճաններ ունէր. — տեսական կրթութիւն, քրիստոնէական կեանքի կազմութիւն, և ինչ ինչ սահմանաւ ծէսերու գործնական վարժութիւն: Այսպէս էր ընդհանուր կարգուսարքը մինչեւ Դ. դարու սկիզբը: Այս սկզբնական շրջանին, միայն մէկ ստորոգութիւն կը տեսնուէր մկրտութեան թեկնածուներուն մէջ. ամէնքն ալ երախայ են՝ ինչ որ ալ ըլլայ պատրաստութեան մէջ իրենց ունեցած յառաջացումը: Այն օրէն սկսեալ, երբ անհատական քննութեանց հետեանքով, եպիսկոպոսը կամ իր ներկայացուցիչները՝ կ'ստուգէ երա-

խաներու բարի տրամադրութիւնները, այլևս կը դադրին անոնք՝ բառին բուն իմաստովը՝ երկխաներ ըլլալէ («անոնք որ կը կրթուին»), քանի որ անոնց կրթութիւնը վերջացած է: Կը մնայ միայն պատրաստել զանոնք մկրտութեան անմիջական ընդունելութեան համար: Այս ընթացքը շատ լաւ կը համապատասխանէ հաստատուն հանգամանք մը ստացած այն սովորութեան, ըստ որում այս շրջանին մկրտութիւնը կը տրուէր տարուան ընթացքին ունէ տուն, տանց այս ու այն կերպ ծիսական հանդիսութեանց նախընտրանքին, թէ և միշտ մատակարարուէր կիրակի օրուան վերապահելու միտումը կար:

Մկրտութեամբ նորադարձը եկեղեցիին մէջ կը մտնէր: Անիկա այդ բանին կը պատրաստուէր ազօթքով, հսկումներով, ծումապահութեամբ, միզքերու խոտովանութեամբ և աշխարհէ ու սատանայէ հրաժարումով: Մկրտութիւնը կրնայ տրուիլ մանուկներու ալ, և այս պարագային՝ կրնաքահայրերը երաշխաւոր կ'ըլլան անոնց: Այս մասին Տերտուլիանոս շատ նպաստաւոր չի խօսիր, Ս. Կիպրիանոս, ընդհակառակն, կը յանձնարարէ զայն: Ամէնէն շատ սակայն չափահասներն են որ կ'ենթարկուին մկրտութեան ծէսին: Ամէն ջուր կրնայ գործածուիլ մկրտութեան համար, և բանաձեւը նոյնինքն Քրիստոսի կողմէ գործածուածն է:

Մկրտելու իրաւունքը, նախ և առաջ եպիսկոպոսին կը պատկանի: Աւագանին մէջ ընկղմելէ անմիջապէս վերջ՝ որ երիցս կը կրկնուէր՝ մկրտեալը կը հաղորդուի Տիրոջ մարմնին ու արիւնին: Օծումը և ձեռնադրութիւնը կը յաջորդեն մկրտութեան:

Եկեղեցիէ եկեղեցի ծէսերը կը տարբերին, սակայն կարեւոր տարրերը ամէնուրեք միևնոյնը կը գտնենք, և այս է որ թոյլ կու տայ՝ զլիսաւոր զիծ'երը նկատի առնելու պայմանաւ՝ ուրուագծելու նախնական քրիստոնէական կեանքի ա'յնպիսի պատկեր մը, որ կ'ընծայէ նոյնութեան բաղմաթիւ և ստոյգ զիծեր, էական կէտերու մէջ: Երբ այս զիծերը բռնադրօսիկ կերպով չչափադոնցենք, բաւական բան կը վերագտնենք քրիստոնէական ամէնահին համայնքներու բուն զիմագիծէն:

Թրգմ. Ս. Վ. Մ.